

KITOBXONLIK - DAVR TALABI

*Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi
Ijtimoiy va amaliy fanlarni o'qitish metodikasi kafedrası o'qituvchisi
Xudoyqulova Nodira Murodovna*

Annotatsiya. Mazkur maqolada, mamlakatimiz yoshlarining ma'naviy-ma'rifiy va ijtimoiy-siyosiy jixatdan kamol topishida beqiyos o'rin tutadigan hamda jamiyat kelajagiga ta'sir ko'rsatadigan maktab kutubxonasi va kutubxonachisi faoliyatining muhimligi yoritilgan. Kalit so'zlar: kitobxonlik madaniyati, maktab ,kutubxona xodimi.

Bugungi kunda yoshlarimizning ma'naviy kamoloti, ularning jamiyatda o'z o'rnini topishi, keng dunyoqarash va intellektual saviyaga ega bo'lishi dolzarb masalalardan biridir. So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimi–kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va o'quvchilarning savodxonligini rivojlantirish muammosini hal etib, global ta'lim tajribasiga kirib borishga faol intilmoqda. Bugungi kunda maktab ta'limida asosiy e'tibor kitobxonlik, mutolaa ko'nikmalarini asos sifatida o'zlashtirishga qaratilgan. Kitobxonlik , mutolaa qilish ko'nikmalari yoshlarning komil shaxs bo'lib shakllanishida muhim ahamiyatga ega

Yurtimizda kutubxonalarning faoliyatini rivojlantirish, kitob mutolaasini keng targ'ib qilish orqali yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish va ma'naviyatini boyitishga qaratilgan keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda .Bugungi kunda mamlakatimizda yoshlarning ma'naviy-intelektual salohiyati va dunyoqarashini yuksaltirish, barkamol avlodni tarbiyalash yo'lida kitobxonlik madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan mamlakatimiz prezidenti

Sh. Mirziyoyevning 2017-yil 13 sentyabrdagi "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish to'g'risida"gi PQ-32-71-son qarori asosida, yurtimizning barcha ta'lim dargohlarida hamda ta'lim sohasiga tegishli bo'lgan dargohlarda, kitobxonlikni rivojlantirish borasida bir qancha chora tadbirlar amalga oshirib borilmoqda. Biz buning misolini dastlab, yurtimiz yoshlarini kitobxonlikka jalb qilish ularning bo'sh vaqtlarini unumli o'tkazish maqsadida, kitobxonlik bo'yicha tanlovlar o'tkazishni va unga jalb qilish ishlarini amalga oshirilayotgani buning yaqqol dalilidir.

Kutubxonalarning yoshlar ma'naviy hayotidagi o'rnini haqida so'z yuritganda, ularning faqatgina kitob o'qish uchun emas balki, balki bilim , muhokama va muloqotlar maydoni sifatida takidlash lozim. Kutubxonalarda tashkil etilgan

kitobxonlik kechalari, kitob ko'rgazmalari ma'naviyat va madaniyat kechalari, zamonaviy adbiyotlarni taqdimotlari tadbirlari yoshlar orasida o'ziga xos muhit yaratadi. Yoshlar bu muhit orqali kutubxonaga kitobga oshno bo'ladi, mashhur yozuvchilarni, ijodkorlarni bilib oladi va ular bilan muloqot qiladi.

Bugungi yoshlar uchun zamonaviy kutubxonalar qator innovatsion xizmatlarni taqdim etmoqda: raqamli kutubxonalar, elektron kitob xizmatlari va audiokitoblar orqali ham yoshlarning kitobga bo'lgan ehtiyojlari qondirilmoqda. Bu esa ularning mutolaa madaniyatini oshiradi va kitobga bo'lgan qiziqishini rag'batlantiradi.

Demak kutubxona va kitobni targ'ib qilish yoshlarimizning ma'naviy olamini boyitish, ularga to'g'ri va yuksak qarashlarni shakllantirishda asosiy manbalardan biri hisoblanadi. Kelajakda bilimli, intellektual va barkamol yoshlarni tarbiyalash uchun har birimiz kutubxonalar faoliyatini qo'llab-quvvatlashimiz va yoshlarimizni kitob o'qishga undashimiz lozim. Bu esa mamlakatimiz kelajagi uchun eng muhim qadamlardan biri

Ma'lumki, maktab kutubxonasi o'quvchilar uchun nafaqat o'qish va bilim olish maskani, balki ular ongini boyitadigan, tafakkurini rivojlantiradigan, keng dunyoqarash va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradigan muhim joydir. Maktab davrida shakllangan kitob o'qish odati yoshlarni kelajakda muvaffaqiyatga yetaklaydigan poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Maktab kutubxonasining o'ziga xos tomoni shundaki, unda o'quvchilar yoshiga mos, tarbiyaviy va ta'lim dasturlariga mos adabiyotlarni topishi mumkin. Mana tasavvur qilinga maktab kutubxonasiga ilk bor qadam qo'ygan o'quvchi kutubxonadagi javonlardagi kitoblarga xayrat bilan qaraydi go'yoki mo'jizalar mamlakatiga tushib qolgandek Bu yerda ular badiiy adabiyot, ertaklar tarixiy asarlar, ilmiy-ommabop kitoblar va jahon adabiyoti durdonalari bilan tanishadilar. Bu kitoblar nafaqat o'quvchilarning bilimini oshiradi, balki ularning qalbiga ezgulik urug'larini ekadi, ularda insoniylik va ma'naviy qadriyatlarni shakllantiradi.

Ayniqsa, bugungi yoshlarning e'tibori telefonlarga, ijtimoiy tarmoqlarga qaratilgan paytda maktab kutubxonalari an'anaviy kitob o'qish odatini saqlab qolishda maktabda maktab-kutubxona -ota- ona hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Kutubxona mutolaaga qiziqish uyg'otadigan, kitob bilan tanishtiradigan tadbirlar, musobaqalar, ijodiy kechalarda ota onalarni qatnashishi orqali yoshlarning adabiyotga bo'lgan qiziqishini kuchayib, ularni kitob bilan do'stlashtiradi.

Maktab kutubxonasda o'qituvchilar o'zlari o'quvchilariga ma'naviy tarbiya berishga yordam beradigan kitoblarni tavsiya qilishi va ularning o'qishini nazorat qilishi mumkin. Bu jarayonda o'quvchilar o'qituvchilari bilan birgalikda asarlar ustida fikr almashadilar, o'z o'qiganlari haqida mulohaza yuritadilar va shu orqali

tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu o'rinda bolani kitobxonligini qollab quvvatlashda—ota ona va maktab hamkorligi muhim o'rin tutadi. Ota onalar oilada bolani kitobxonligini qo'llab quvvatlashi bolada kitobga mehr uyg'tishi, kitob o'qish madaniyatini singdirishi zarur. Hozirgi kunda ko'pgina kutubxonalarda raqamli kutubxona xizmatlari yo'lga qo'yilgan bo'lib, o'quvchilar qiziqqan kitoblarni elektron shaklda o'qishlari yoki yuklab olishlari mumkin. Bu esa yoshlarni internetdan foydali va ijobiy maqsadlarda foydalanishga yo'naltiradi.

Maktab kutubxonasi – yosh avlodning ma'naviy olamini boyitishda, ularni ma'rifatli va komil inson sifatida tarbiyalashda beqiyos o'rin tutadi. Maktab kutubxonasida kutubxonachi kitob o'qish va kutubxonadan foydalanish madaniyatini shakllantirish orqali yoshlarning yuksak axloqiy fazilatlar egasi bo'lishiga zamin yaratadi. Yoshlarimizni har tomonlama barkamol shaxs sifatida yetishtirish, ularning yuksak intellektual va ma'naviy qadriyatlarga ega bo'lishiga erishish uchun kutubxonalarimiz, ayniqsa maktab kutubxonalari rivoji va ularda zamonaviy sharoitlar yaratish katta ahamiyatga ega. Kutubxonachi avvalo oliy yoki o'rta maxsus kutubxonachi mutaxassisligiga ega bolishi lozim. Kutubxonachi mutaxassislarni malakasini oshirishi kutubxonachiga soha yangiliklaridan xabardor bo'lishi. Kitobxonlikni ommalashtirish, borasidagi bilimlarini yangilash va mustahkamlash ularni yangi bilimlar bilan qurollantirish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishni borasidagi bilimlarni yangilash mustahkamlash imkoniyatini beradi. Avvalo, kutubxonachilarning malakasi oshirilishi bilan ular o'quvchilarga zamonaviy yondashuvlarda xizmat ko'rsata olishadi. Misol uchun, raqamli texnologiyalar bilan ishlash, elektron resurslardan foydalanishni o'rganish kutubxonachilar uchun foydali ko'nikmalar hisoblanadi. Bu bilimlar yordamida kutubxonachilar o'quvchilar va foydalanuvchilarga kerakli adabiyotlarni tezda topish, ularga mos materiallar tanlashda yordam berishlari, kerak bo'lsa, ularni elektron shaklda taqdim qilishlari mumkin. Kutubxonachilar malakasini oshirish orqali kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilish hamda yosh avlodni ma'naviy yetuk, bilimli va ma'rifatli qilib tarbiyalash uchun katta imkoniyat yaratiladi. Shu tariqa, kutubxonachilarni muntazam ravishda o'z malakasini oshirishga rag'batlantirish va ularni zamonaviy kutubxona xizmatlariga moslashtirish kitobxonlik madaniyatining yuksalishiga xizmat qiladi. Kutubxonachi xodimlar kutubxona-axborot jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida ilmiy, zakovatli yosh avlodni tarbiyalashda, jamiyatdagi barcha sohalarga oid adabiyotlarni zamonaviy talablar asosida, foydalanuvchilarning ma'naviyatini yuksaltiruvchi adabiyotlarni taqdim etib, eng avvalo milliy-madaniy merosni va tarixiy manbalarni foydalanuvchilarga tavsiya etib, kitobxonalarning dunyoqarashini yuksaltirishga xizmat qiladigan, ruhiy ma'naviy oziq beradigan tadbirlar majmuini ishlab chiqib, foydalanuvchilarning mutolaa madaniyatini

tarbiyalashda, ularni nashr mahsulotlari va axborot bilan ta'minlash tizimida samarali xizmat ko'rsatishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, kutubxonachi bilimli, xushmuomala, yordam berishga tayyor, ijodkor va tashabbuskor shaxs bo'lishi kerak. Muloqot qilish ko'nikmasi **ijodkorlik va kreativlik yangilikka ochiq bo'lish** xususiyatlar kutubxonachiga kitobxonlik madaniyatini oshirish, foydalanuvchilar bilan ishlash va kutubxona xizmatlarini yuqori darajada ko'rsatishda yordam beradi. Kitobxonlik madaniyatini egallagan yosh avlod esa vatan taraqqiyoti uchun xissa qo'shishga tayyor bo'ladi. Bunda maktab kutubxonachisi va kutubxona muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Umarov A. Mutolaa madaniyati: shaxs, jamiyat tarakkiyoti. –T.: Fan. 2004.
2. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. // Harakatlar strategiyasi asosida jadal taraqqiyot va yangilanish sari. – T.: «G'afur G'ulom», 2017.
3. Mirziyoyev Sh.M. Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida. Xalq so'zi, 2017 yil 14 sentiyabr. – № 184.
4. Ma'naviyat: asosiy tushunchalar izohli lug'ati / O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. – T.: G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi, 2016. – 448 b.
5. .Кутубхонашунослик : кутубхона–ахборот фаолияти факультети талаblари учун ўқув қўлланма / Ў.Носиров, С.Давлатов, З.Бердиева, А.Ўрозов.– Тошкент: Фан ва технологиялар, 2021.–294